

כתר התורה

ע"ש רבי יצחק אבוחצירא זצוק"ל

רבי יצחק יוסף שליט"א

בית ההוראה הארצי כתר תורה ע"פ פסקי מרן

העלון השבועי פר ויקהל-פקודי-החודש תשפ"ז

מאמר השבוע

הרב אברהם רחמים

לשבת בצל

ופעמים 'אני לדודי ודודי לי'. וכמו שבועלמנו ראשי העם, ממנים שופטים ושוטרים בכדי לבקש את האמת והשלום, כך גם למעלה יש 'שופט כל הארץ ואותה במשפט יעמיד' לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. אם כן, השכל הישר שלנו, שבו משתמשים 'למנהג העולם' הפשוט והגשמי, אינו סתם שכל. אלא אותה מערכת פועלת גם בעליונים. הרי שבעצם כל הדברים הגשמיים שבועלם שלנו ואף צורת החשיבה של בני האדם הבריאים, כל אלו נובעים מן העליונים.

מעתה טענותיו של בצלאל פשוטות וברורות. כאשר בצלאל שומע מאת משה רבנו לבנות ארון - כלים - משכן. הוא מיד תמהה, בקשה זו מפריעה לו מאוד. הרי המשכן הוא בית אלוקים השוכן בקרב עם ישראל בכללותו - הפשוטים והחשובים. כמבואר, העולם שלנו נאצל מן העליונים, אם כן, כיצד יתכן לבנות בית לקב"ה שלא כמנהג העולם. הרי שכאשר בית אלוקים יבנה הפוך, זה יסתור מהלך חשוב זה. יהיו כאלה מהעם שיאמרו שעבדי ה' ההולכים בדרכיו צריכים להיות מעופפים מן החלל, בני אדם שלא חיים על הקרקע שהרי בית אלוקים נבנה שלא כמנהג העולם - והאמת שזה לא נכון, זה לא יכול להיות, יהודי שומר מצוות הוא חי עם שתי רגליים על הקרקע, יש לו בית, אישה וילדים. גם הוא נצרך לאכילה ושתיה והנאות העולם. הוא מבין שאלו לא נועדו לגוים ולפורקי עול, אלא בעיקר ליראים ושלמים. רק שעבדי ה' יודעים להשתמש בעולם כרצון הקב"ה, בהיתר ולא באיסור נחנת ולא בצער.

מעתה, משיב משה רבינו ואומר 'בצל אל היית' - דהיינו, אתה צודק העולם שלנו הוא ה'צל' של העולמות העליונים ומשום כך צל זה מחייב לנהוג בדיוק לפי התוכניות.

אולם, בל נטעה שמשה טעה בדבר - חלילה. אלא משה רבינו נהג במהלך אחר. ידועים דברי חז"ל: 'אהבה מקלקלת את השורה' - אדם שאוהב דבר מה, אזי לגודל אהבתו הוא יכול לשנות ממנהג העולם: לא לאכול, לא לשתות, למעט בשנה ובדרך ארץ, ואף 'באהבתה' ישגה תמיד נעשה מבולבל, מסוגל להניח את המפתחות במקרה, לנעול את הנעליים הפוך... ובכלל יכול למסור נפשו בשביל אהבתו. משה רבינו היה חושב חוץ ממנהגו של עולם, כל מחשבתו הייתה נתונה בתכלית בניית המשכן, 'על סוף מעשה' משה חשב על הארון והכרובים - אלו היו המקום שממנו היה הקב"ה מדבר עם בניו, בהם חשק עליהם דיבר.... יהי רצון שנוכה לחיות 'בצל אל' - כל מעשינו כמנהגו של עולם' - בצל של הקב"ה אמן!

האם יהודי שומר מצוות אמור להראות בעיני הבריות משונה במעשיו, או אמור להיות ולהיראות עם שתי רגליים על הקרקע, לחיות כמנהגו של עולם רק באיכות אחרת, טובה הרבה יותר?

בגמרא מבואר (ברכות נה.) אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן - ארון - וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו: עשה ארון - וכלים - ומשכן. אמר בצלאל: משה רבינו, מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר: עשה לי ארון וכלים ומשכן?! כלים שאני עושה - להיכן אכניסם? שכא כן אמר לך הקב"ה: עשה משכן ארון וכלים. אמר לו משה: שמא בצל אל היית וידעת! ע"כ.

והשאלה נשאלת, כיצד בצלאל שואל מ'מנהגו של עולם' על דברי משה רבינו שאמר לעשות 'ארון כלים ומשכן', הרי עתה משה רבינו ירד מהר סיני ועמו ציונים מאת הקב"ה בורא העולם, ואם הקב"ה אומר לעשות כך, האם שייך לשאול 'הרי זה סותר את מנהגו של עולם', ובכלל כל הנהגת עם ישראל הינה מעל הטבע ומעל מנהגו של עולם. אם כן, מהיכן הייתה לבצלאל תעוזה להעיר על דברי משה רבינו איש האלוקים? דבר נוסף. משה רבינו משיב לו: 'שמא בצל אל היית וידעת' ולכן קורא שמו 'בצלאל', כיצד דווקא שם זה, מבטא את חכמתו וטענתו הנכונה של בצלאל?

והתשובה נפלאה. אנו צריכים לדעת כי העולם הזה - הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם אינם נבראו בפיוץ או במקרה בלי כוונה כי כך יצא בטעות, חס וחלילה. אנו יודעים כי טרם בריאת האדם אמר הקב"ה: 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו'. האדם, הוא כצלמו של הקב"ה. והעולם שלנו בכללותו גם הוא נאצל מן העולמות העליונים. וכבר אמרו חז"ל: שכל מה שיש על הארץ קיים גם במים. כיוצא בדבר כל מה שיש בעולם הזה, יש גם בעולמות העליונים. ולא רק הבריות הנמצאות בעולם נמצאות בעליונים, אלא אף 'מנהג העולם' - רצונותיו של אדם ומידותיו שנוהג עם הבריות, גם נאצלות מן העליונים.

כמו שהאדם אוהב את מי שעושה לו טוב ומקרב אותו אליו, כך גם הקב"ה, מי שעושה את רצונו הוא אוהב ונחמד לפניו כנאמר 'שומר ה' את כל אוהביו'. וכן כמו שיש משפחה הבנויה מאבא אימא אחים, אחיות, דודים וחברים ובין כל אלו יש יחסים ברורים. כך יש קשר בינינו לבין הקב"ה פעמים אנו דומים לאישה אוהבה, פעמים לאחות קטנה

שאלה

האם אפשר לברך ברכת האילנות על אילנות מורכבים, ועל איזה אילנות ניתן לברך לכתחילה ללא חשש?

תשובה

בשור"ת הלכות קטנות חלק א סימן ס נשאל אודות ברכת שהחיינו על פרי מורכב מין בשאינו מינו, וכתב, אפשר שאין לברך עליו, שכל דבר שנעשה על ידי בני אדם נגד רצון הבורא, איך יאמר שהחיינו לראות דבר זה. ואע"ג דמותר באכילה גזירת הכתוב הוא, אבל לברך על הראיה לא מסתברא. ע"כ.

וכן כתב עוד בסימן רסה אודות אם יברך על פרדה נאה שככה לו בעולמו, ודימה זאת לברכת שהחיינו על פרי מורכב ולכן הוא הדין לפרדה נאה שלא יברך.

וכ"כ הבן איש חי שנה א פרשת ראה אות יא שאין לברך על פירות הדר (נומי - פרי הדר קטן חמוץ, פרטקאל - תפוז) שהחיינו וששמע שגם בארץ ישראל לא נהגו לברך עליהם. וטעמו משום שהם מורכבים. וכן העלה ברב פעלים חלק ב או"ח סימן לו שאין לברך ברכת האילנות על אילנות מורכבים, וכ"כ בשור"ת התעוררות תשובה חלק ג סוף סימן נט, ובשור"ת מנחת יצחק חלק ג סימן כה אות ג.

ובשור"ת שאלת יעב"ץ הקשה על זה דמאי שנא ברכת שהחיינו מברכת הנהנין שהרי גם ברכת שהחיינו היא ברכת הנאה על הראיה. אולם בחזון עובדיה פסח עמוד טז כתב דלא קשיא מידי דשאני ברכת שהחיינו שהיא ברכת רשות על הראיה ולא שייך בה מעילה דקול מראה וריח אין בה משום מעילה, משא"כ ברכת הנהנין שאם נהנה מהעולם הזה בלא ברכה כאילו מעל.

עוד הקשה בשאלת יעב"ץ שהרי אם נטעו גוי והרכיבו לא עשה נגד רצון הבורא שלא הוזהרו על ההרכבה אלא ישראל. וגם על זה השיב ותמה בחזון"ע שהרי מפורש ברמב"ם (הלכות מלכים פרק י הלכה ו) דבן נח מצווה על הכלאים.

ואף שאכן הש"ך (יו"ד רצו השני סק"ג) הביא להדרישה שכתב שבן נח מצווה על הרכבת אילן והרבעת בהמה, וכתב עליו, לא אאמין שיצאו דברים אלו מפיו, דאנן קיימא לן דשבע מצוות בני נח נצטוו ולא יותר וכו' ע"ש. אולם בדגול מרבבה תמה על הש"ך שהרי הדבר מפורש ברמב"ם בהלכות מלכים וכו"ל.

ולפי זה אפילו אילן שעבר תהליך הרכבה אפילו על ידי גוי אין לברך עליו שהחיינו.

ואם כן הוא הדין לענין ברכת האילנות אין לברך על אילנות מורכבים מין בשאינו מינו.

ובשור"ת יביע אומר חלק ה או"ח סימן יט-כ כתב שאף שיש פוסקים שמעידים שהמנהג בירושלים לברך על המשך בעמ' 3

נושא: קבלת כיוור מחנות שיש ספק היכן קרה הנזק, האם בחנות עצמה או בהובלה וההתקנה.

שאלה: ראובן הזמין לכבוד חג הפסח כיוור חדש לביתו, הוא התקשר לחברה ידועה ומפורסמת וביקש כיוור חרסינה מהדגם הטוב ביותר. בשעת ההזמנה אמר לו הפקיד, כי היות ועכשיו יש מלחמה ומצב חירום הם לא יכולים לספק שירותי הובלה והתקנה, ועליו לדאוג בעצמו לבעל מקצוע שיעשה זאת. ראובן התקשר במהירות לחברו הטוב שמעון, שהיה בעל סנדור קטן להובלות קטנות, וגם שיפוצניק, ושאל אותו אם הוא יכול להביא את הכיוור מהחנות לביתו, ולהתקין אותו. שמעון הסכים בשמחה, ואמר כי ההובלה תעלה 100 ₪, וההתקנה תעלה 500 ₪. למחרת, נסע שמעון לחנות, הביא את הכיוור, והתקינו בביתו של ראובן. ראובן שילם לשמעון על העבודה שביצע במהירות.

באותו ערב, ראה ראובן כי הייתה תקלה בהעברת הכסף לחברה שממנה רכש את הכיוור, והוא התבקש להעביר את התשלום בהקדם. בהמשך הערב, ניקה ראובן את השטח מתחת לכיוור מהפסולת שנשארה שם, ונחרד לגלות סדק ארוך ומכוער, בתחתית הכיוור. ראובן התקשר במהירות לחברה ממנה רכש את הכיוור, אך הפקיד ענה לו כי כל המוצרים שלהם עוברים ביקורת איכות, ואם אכן התגלה שבר - הרי שזה אירע בעת ההובלה או ההתקנה, ואין להם אחריות על כך. בנוסף, הזכיר לו הפקיד, "אתה עדיין צריך להעביר את התשלום על הכיוור". בסיום השיחה, התקשר ראובן לשמעון, ושאל אותו אם ראה את הסדק שבכיוור? שמעון ענה כי לא ראה את הסדק, אך אם יש כזה סדק - זה כנראה קרה כבר בחנות, משום שהוא נסע בזהירות הנדרשת, וכן התקין אותו בצורה מקצועית, ולא הייתה סיבה שהכיוור נסדק במהלך ההובלה וההתקנה שלו. ראובן היה נבוך כל אחד אומר שזה לא אחריותו, מה עליו לעשות? ראובן פנה לחברו הלומד בכולל חו"מ בבקשה שיעזור לו ויורה לו כיצד להתנהג במצב כזה. "אמנם לשמעון שילמתי כבר" אמר ראובן "אך לחברה שממנה קניתי את הכיוור עדיין לא שילמתי, אולי מספק אני לא צריך לשלם, שהרי כידוע המוציא מחברו עליו הראיה?"

תשובה: ראובן צריך לשלם לחברה את חובו, ומאידך קשה להוציא משמעון כסף מכמה טעמים עיין בנימוקים.

נימוקים: הנה אף שבדרך כלל קיימא לן כי המוציא מחברו עליו הראיה, כלומר, שבכל מקרה של ספק ממוון, אין מוציאים מהמוחזק מספק, אך במקרה שלנו הנידון שונה, שכן מבואר בגמ' (כתובות עה: - עו:) לגבי מקח שנמצא בו מום אחר הקניה - 'כאן נמצא כאן היה'. והיינו, כאשר יש ספק מתי נולד המום, אם לפני הקניה [זה מקח טעות], או שהמום נולד אחר הקניה, [והקונה הפסיד, ומזלו גרם לו], והדין הוא כאמור - שברשות שבה נמצא המום, אנו אומרים שבה נולד המום. ולכן אם המום נמצא ברשות הקונה, אזי אנו אומרים שהמום נולד ברשותו, ומזלו גרם, והוא לא יכול לבטל את המקח, ואף אם עדיין לא שילם למוכר - הוא חייב לשלם. וכך נפסק בשו"ע (סי' רכד, א) 'כל מי שנולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה'. והנה, נחלקו הראשונים מה הפירוש 'נולד הספק ברשותו', לדעת הר"ף (וכך פסק השו"ע), היינו הרשות המציאותית, כלומר באיזו רשות (=שטח) היה החפץ מונח בפועל בזמן שנמצא בו המום. אולם דעת הרא"ש והטור (וכך פסק הרמ"א) הכוונה היא לרשות הקניינית, כלומר, אם כבר נעשה קנין המועיל, והחפץ עבר לבעלותו של הקונה, אזי אף אם המום נמצא בו בעודו ברשות המציאותית של המוכר (כגון שעשו קנין שאין צריך לעשותו בגוף החפץ הנקנה, כמו קנין סודר), הדין הוא שכיון שהספק נולד ברשותו הקניינית של הקונה - אנו אומרים שהמום נולד אצלו. ולפי האמור, במקרה שלנו, שהמום נמצא ברשותו המציאותית של ראובן, הרי אנו אומרים שהמום נולד ברשותו, והוא צריך לשלם לחנות שממנה קנה את הכיוור.

המשך בעמ' 4

תפוזים וכיוצא בזה שהחיינו ובמקום מנהג לא אמרנו ספק ברכות להקל, מכל מקום יש לומר מאי דנהוג נהוג, מאי דלא נהוג לא נהוג, והלכך אף אם יברכו שהחיינו לא יברכו עליהם ברכת האילנות כיון שלא מצינו מנהג ברור בזה לברך על אילנות המורכבים ושב ואל תעשה עדיף.

והנה בספר ערב פסח (למהר"ח הכהן דף כב ע"א) כתב דאפשר לברך על אילנות המורכבים כיון שהברכה היא כוללת על כל האילנות שבעולם. ע"כ. ומרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל כתב דאף שאין דבריו מוכרחים כלל, מכל מקום הסומך על דבריו לברך אין מזניחין אותו.

וראיתי בספר אור לציון חלק ג פרק ו סעיף ג שכתב שרק האילנות שההרכבה נעשתה בהם עצמם, אין לברך עליהם, אבל אם הם גידולי אילנות מורכבים, אפשר לברך עליהם. שיש לחלק בין אילנות שנעשה בגופם איסור ההרכבה, ואיסור לקיימם וקיומם נגד רצון הבורא, לבין אילנות שכבר הורכבו וכשגדלו לקחו ייחור שהוא ענף מאותו האילן ונטעוהו במקום אחר והואיל והדבר מותר לעשות כן לכתחילה ואין זה נגד רצון הבורא לפיכך שפיר אפשר לברך עליהם ברכת האילנות. ע"ש.

ועיי' בילקוט יוסף פסח א עמוד קמג -קמד מה שהעיר על זה, וכתב שהוא קצת דוחק דסוף סוף יסוד הפרי והאילן הוא נעשה נגד ציווי השי"ת.

וראיתי עוד בילקוט יוסף שם שכתב סברא לחלק בין סוגי ההרכבות שאם המטרה לחזקו ולחסנו נגד מחלות התוקפים אותו (או שגזעו דק וחלש) כמו שעושים בתפוזים ואשכוליות שמרכיבים בחושחש, שאין שינוי ניכר בטעם הפרי, ראוי לברך עליו, אבל בהרכבת שני פירות בטעמים שונים שלא ברא הקב"ה כיו"ב אלא נוצר במעשה בני אדם, אין לברך עליו. וצ"ע לתשובות ונהגות א קצב. (קפב ט"ס) אולם שוב הביא מספר מעשה חמד עמוד קפב שכתב בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל שאפילו אם לא נהווה שינוי בצורת הפרי ולא ניטע האילן באיסור, ורק הכניסו בו עץ חושחש, אין לברך עליו.

והנה בפירות הדר ישנם סוגי הרכבות שיש מתירים אפילו לכתחילה להרכיבם וכגון שמרכיבים תפוז עם חושחש (חושחש - תפוז יערי שפרותיו אינם טובים למאכל אך גזעו חזק) ומחשיבים אותם למין במינו וכמו שכתב כן החזון איש כלאים סימן ב אות ט

ובספר הלכות הארץ (עמ' 201) כתבו שבהתייעצות עם הגר"ש ישראל ויזר"מ אליהו יש לחלק את ההדרים לשלש קבוצות שונות, ולהקפיד שהעץ יהיה מורכב ממין מאותה הקבוצה בלבד:

קבוצה א' - תפוזים, מנדרינה, קלמנטינה, קומקוט, חושחש, לימון גס, ציטרומלו, קליאופטרה, רנגפור.

קבוצה ב' - אשכוליות, פומלה, פומלית, וכנת פורמן.

קבוצה ג' - לימון, לימון גס, לימה, מיקרופילה.

ובילקוט יוסף הלכות כלאים סימן רצה סעיף יג כתב להלכה להקל על כל פנים בקיום והשקאה וניכוש, ושגם המקילין להרכיב לכתחילה מהדרין להרכיב על ידי גוי.

ולכן העלה להלכה שם בהלכה כב וכן בילקוט יוסף פסח הלכות ברכת האילנות דאין לברך ברכת האילנות על עצים מורכבים ואפילו אילנות הדר שיש מתירים אפילו להרכיבם לכתחילה אין לברך עליהם כיון שיש מחמירים בזה וכך נוקטים לכתחילה וכנ"ל, ויש לנו לחוש לזה לעניין ברכה. ומכל מקום המברך יש לו על מה שיסמוך.

ודע שפירות משבעת המינים אינם מקבלים הרכבה כלל אלא מין במינו (כגון זנים של גפנים או זיתים) ולכן אין לחוש בהם להרכבה כלל וניתן לברך עליהם לכתחילה.

אולם הפריחה של פירות משבעת המינים בימי ניסן היא ביזת וברמון.

וכן ישנם עצים נוספים שאין בהם הרכבות כלל והם: אבוקדו, אנונה, אפרסמון, גויאבה, חרוב, חבוש, ליצי, צבר, קיווי, פאפיה, פיגו"אה, תפוח.

אולם ישנם אילנות שרובן המכריע מורכבים באיסור כדוגמת: אגס, שזיף, שקד. ואין לברך עליהם כלל. אלא שכבר כתבנו בשם החזון עובדיה שהרוצה לסמוך לברך וכדעת מהר"ח הכהן אין למחות בידו.

וישנם אילנות שהם ספק מורכבים ורובם המכריע לא מורכבים כגון: אפרסק, משמש, נקטרינה, שסק, ואין אפשרות לדעת האם נעשה בעץ זה איסור, מותר לברך עליהם ובפרט שאפשר שהורכבו על ידי גוי שיש מקום להקל במעשיו (אף לפי מה שכתב הרמב"ם שכן נח מצווה על איסור כלאים, דסוף סוף יש לומר שכלפי גוי העיקר לילך בהרכבה שיש בה שינוי ניכר במהות הפרי שנתהווה זן חדש)

הלכך למסקנה:

אין לברך ברכת האילנות על אילנות מורכבים ואפילו על אילנות הדר, ומי שרוצה לסמוך לברך אין מוחין בידו, ויש להדר אחר אילנות משבעת המינים (זית ורימון) ולברך עליהם, וכן על אילנות שאין בהם חשש הרכבה כלל וכנ"ל. וכן יש להקל על אילנות שרובן אינן בהרכבה וגם אפשר שההרכבה נעשתה על ידי גוי, וכנ"ל.

בברכה
אלון בן שבת

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

אמנם, יש אחרונים שכתבו, שכלל זה 'שכאן נמצא כאן היה' הוא דווקא באופן שלמקח יש חזקה שאין בו מום, כלומר שידוע שבאיזה זמן הוא היה שלם ונקי ממום, ולכן גם כשנולד בו מום, ואין ידוע מתי, אנו מצרפים את החזקה לכך שהמום נמצא ברשות הקונה, ולכן עליו הראיה. אך באופן שלא ידוע כלל שאי פעם היה המקח נקי ממום - חזר הדין להיות כשאר הספיקות, והמוציא מחבירו עליו הראיה (קצוה"ח סי' רכד סק"ב). וכן פשוט לשון הסמ"ע סי' רלב ס"ק לו). אך יש אחרונים החולקים על כך, וסוברים שהעיקר הוא שלא מחזיקים 'ריעותא' מרשות לרשות, דהיינו שתולים שה'ריעותא' נעשתה היכן שנמצאת, ולא צריך דווקא שהייתה למקח חזקה הגוף שהיה נקי ממום (נתה"מ סי' רכד חידושים ס"ק ב). ולפי זה, לכאורה בנידון ד'יהיה תלוי במחלוקת האחרונים הנ"ל, שהרי לא ידוע שלכיוור הייתה חזקה הגוף, ושמוא סדק זה היה בו משעת ייצורו, ואם כן ראובן יוכל לטעון קים לי כסוברים שבכה"ג אין את הכלל של 'כאן נמצא כאן היה'. אך למעשה כבר חידש החזו"א (כתובות סי' פב) שבכל מקח יש חזקה שנעשה כראוי, והיה כאן מקח, ודי בכך כחזקה לומר שהמום לא נעשה אצל המוכר. וכך מבואר נצח ישראל (גרסמן), סוף תשובה נא) שבסתמא כל מוצר שנקנה כיום יש לו חזקה שהוא תקין. ולכן ראובן חייב לשלם לחנות על הכיוור שקנה. כל מה שנתבאר עד עתה, הוא לגבי הנידון אם ראובן חייב לשלם לחנות שמכרה לו את הכיוור. אמנם יש לדון גם לגבי שמעון, האם מכח חזקה 'כאן נמצא כאן היה' (שמכוחה התחייב ראובן לשלם על הכיוור), נאמר שהכיוור הגיע שלם לרשותו של ראובן, וממילא הנזק אירע במהלך ההובלה או ההתקנה של שמעון, ולכן יהיה חייב שמעון לשלם לראובן על הנזק. והנה בגמ' (נדה נח). מבואר, שאשה שאלה חלוק מחברתה, ונמצא בו כתם, ואין ידוע אצל מי מהן אירע הכתם, ואם השואלת חייבת לשלם את הוצאות הכיבוס, ובסוגיא מבואר שהשואלת פטורה. והקשו התוס' (שם ד"ה ולענין, חולין נא. ד"ה המוציא), מדוע לא נאמר 'כאן נמצא כאן היה', וכיון שהכתם נמצא ברשות השואלת, הרי שהוא אירע אצלה, והיא חייבת בהוצאות הכיבוס. ותירצו, שכשהחפץ שאול, אין זה נקרא שהחפץ 'ברשות' השואל, שהרי אינו שלו. ועוד תירצו תירוצ נוסף, שאינו מובן כ"כ והאריכו האחרונים בביאורו. והשערי ישר (שקאפ, שער החזקות פט"ו) ביאר, שחזקת 'כאן נמצא כאן היה' אינה מכריע מתי אירע המום, אלא רק מכריעה מתי הוא לא אירע, ודי בכך שנכריע שהמום לא אירע ברשות המוכר, שהקונה יצטרך לשלם על המקח, אך לגבי לחייב אדם אחר בנזיקין, אנו צריכים להכריע שהמום כן נעשה ברשות הקונה, וזה לא אמרין מכח חזקה כאן נמצא כאן היה (וראה עוד סדרי טהרה סי' קצ ס"ק פא). ובנידון דידן, לפי התירוצ הראשון של התוס', יש לחייב את שמעון, שהרי כאן המקח היה ברשות הקונה, ראובן. אך לפי תירוצ השני, אי אפשר לחייב את שמעון מכח חזקה 'כאן נמצא כאן היה'. וכיון שהיא מחלוקת (וגם הרשב"א סובר כתירוצ השני של תוס'), הרי שאי אפשר לחייב את שמעון.

בברכה יגאל אלון ס"ט

שור המאה פן המדרח

הרב יוסף חיים בן שבת

הרב רפאל יעקב חקק

הרב רפאל יעקב חקק זצ"ל, נולד לאמו חביבה ולאביו יעקב בבגדאד. **אביו** יעקב ייבם את אשת אחיו המת בנימין, אך התברר שלאחר שנולדו להם ילדים, כל בן שנולד וקראו לו בנימין על שם האח המת, לא האריך ימים, ומת כעבור חודשים ספורים. בעצת הרבנים, הוחלט שהבעל המת מקנא לאשתו, ולא מעוניין שיקראו ילד על שמו, ולכן קבעו הרבנים שהילד שיוולד ייקרא רפאל, וכך יבוא לו מרפא והוא יישאר בחיים. וכך אכן היה לבן הנולד קראו רפאל והוא זכה להיות תלמיד חכם.

חכם רפאל יעקב חקק נשא לאישה את ויקטוריה, ונולדו להם בנים ובנות. לימים התגוררו בירושלים קרוב לשיבת 'פורת יוסף'. בתוך אחוזת ביתו הקצו חדר מיוחד למגורי הוריו יעקב וחביבה.

חכם רפאל יעקב חקק היה ממייסדי אגודת 'עושה חסד'.

בשנת תש"ל (1970) חכם יעקב רפאל חקק הדפיס את ספרו 'ליקוטי רפאל', בו ליקט מראשונים ואחרונים, והביא גם מאות משלים וסיפורים, על חמישה חומשי תורה והפטורות. הספר יצא גם במהדורת ברייל.

חכם רפאל יעקב חקק נפטר במוצאי שבת ה' בכסלו תשל"ו. (1976)

תמצית מההלכה היומית

הרב אברהם כהנא

הפסקה באמצע קריאת שמע וברכותיה בגלל אזהרה: אדם שהפסיק באמצע ברכות קריאת שמע או קריאת שמע, לדעת השו"ע, אפילו אם ההפסקה היתה גדולה ממשך מאותו מקום שהפסיק ואפילו לכתחילה, ויצא ידי חובה (שו"ע או"ח סה"א; ילקו"י סה"א). לדעת הרמ"א, אם ההפסקה היתה מחמת אונס [כגון האזהרה] וההפסקה היתה בברכות קריאת שמע, כדי לגמור את כל הברכות מיוצר אור' עד ג'אל ישראל' – חוזר ליוצר אור, ובבין הברכות אין צריך לחזור. ואם ההפסקה היתה בקריאת שמע [ועבר זמן של קריאת שמע שלו] – חוזר לתחילת קריאת שמע (פס"ת סה"א). יש אומרים שאם האונס בא שלא מחמת האדם עצמו [כגון אזהרה], אין צריך לחזור לראש במקרה של אונס, אלא אם כן האיש או המקום אינם ראויים (מג"א או"ח סה"ב).

הפסקה השמל באולם התורה: זוג שהזמין אולם חתונה, וארעה הפסקת חשמל, כך שהחתונה עברה בחושך וללא חשמל, בעל האולם טוען שצריך לשלם לו, ואילו בעלי השמחה טוענים שהם פטורים מלשלם. מכיוון שדין הוא, שהשוכר בית ונפל הבית בימי שכירותו, לדעת השו"ע, השוכר צריך לשלם רק על הימים שכבר השתמש בבית (שו"ע חו"מ סיב"ז), יש אומרים שהשוכר חייב לשלם את כל דמי השכירות גם עבור הימים שלא השתמש בהם, שהשוכר נחשב כאילו קנה את הבית לימים (רמ"א שם). הסכמת הפוסקים שאם השוכר כבר שילם מראש, אין המשכיר חייב להחזיר את הכסף, אך אם השוכר עדיין לא שילם את דמי השכירות אין חייב לשלם על הימים שלא גר בבית. נראה שבעלי השמחה יצטרכו לשלם רק את חלק ההנאה ולא את מלוא הסכום (כתר תורה, תרומה תשפ"ו).

תפילה גויים: יש אומרים שמכיוון שחובת התפילה היא מצד השכל, על כן גם בני נח חייבים בתפילה (אור שמח תפילה א, ב), ויש אומרים שבתפילה קבועה אינם חייבים שהיא לא בכלל ז' מצוות בני נח, אך בתפילה, כשיש צורך כגון חולה או שאין לו פרנסה הוא חייב גם על הגוי, משום שהוא חלק ממצוות האמונה בה' (אגרו"מ או"ח ב, כה). יש אומרים שכל עניין התפילה שייך אצל ישראל שהרי תפילות נתקנו כנגד האבות או כנגד התמידין, ועוד שבגמרא נאמר שאין הציץ מרצה [מכפר] על דם קרבנות של גויים אם הוא נטמא, ש'גויים אינם בני הרצאה'. ועם ישראל נחשבים 'קרובים' אל ה', ונראה שאם מתפללים אין תפילתם מתקבלת לשמים ואינה נכנסת לפני הקב"ה (משנה הלכות יג, ח).

ברכת הגומל במקום קרבן תודה: יש שדימו את ברכת הגומל להקרבת קרבן תודה ולכן המברך צריך לעמוד, ואין מברכים הגומל לכתחילה בלילה (בא"ח ש"ר עקב, ג). מאידך, יש שאמרו שאין זה ממש כאילו הקריב קרבן, ומכל מקום טוב להמתין אחר קריאת התורה כדי שיודה בפני עשרה ועוד שקריאת התורה היא כקרבן וטוב להודות אחר הקרבן ובמקום צורך יכול לומר לכתחילה בלילה (שו"ת חת"ס או"ח נא). יש כתבו שאמנם ברכת הגומל היא במקום קרבן, אך הסיבה לאומרה ביום, שכן דין הברכה כהלל שנאמרת בעמידה וביום (פתח הדביר ריט, יב).

נס המגילה בזמן הזה: אמרו חז"ל: "הקורא את המגילה למפרע לא יצא" (מגילה יז, א). פירש הבעש"ט שמי שחושב שהדברים אירעו פעם – 'למפרע', לא יצא. תכלית המגילה היא ללמדנו כיצד יש ליהודי להתנהג בזמן הזה (אוצרות המגילה, פתח דבר). צריך לדעת שבכל שנה בזמן הזה יורד השפעות נס פורים, גם בזמן הזה (אמרות טהורות לפורים).

דע מה שתשיב: פעם שאל כומר את ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל, אודות שני דברים המקובלים ביהדות, האחת היא מה שידוע שאם רואה אדם כלב רץ לקראתו, ישב ויאמר 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו', והשנית, שאם רואה אדם, תלמיד חכם, יש לו לעמוד מפניו. ושאל אותו רשע, איך ינהג יהודי שבא לידו שני המקרים גם יחד? האם ישב או יעמוד? השיב ר' יהונתן: 'פוק חזי מאי עמא דבר', ולכן הציע ר' יהונתן 'בוא נצא אני ואתה לשוק, ונראה היאך העם נוהג, לשבת! או לעמוד? ומה נמצא תשובה לשאלתך' (כתר תורה, משפטים תשפ"ו).

נקמת ה' לשם שמים: פעמים שחייבים לנקום, כי אין אדם שיבליג על פגיעה בהוריו ואף אדם לא ימחל על פגיעה בבניו. משה ציווה 'לתת נקמת ה' במדין' כי מחאתו היתה על הפגיעה באבינו שבשמים. ואילו הקב"ה דרש את 'נקמת בני ישראל' על הפגיעה בבניו אהוביו. במדרש מבואר, שהקב"ה נוקם ונוטר לאומות העולם, משום שרצון ה' 'לעשות נקמה בגוים' עבור כבודם של בניו אהוביו. במלחמת עמלק ומדיין נבחרו אנשים מובחרים וצדיקים, מפני שעמלק הוא אויבו של הקב"ה וכן במדיין הם 'צוררים לכה', מדובר בנקמה עבור כבוד שמים, לכן צריך דווקא אנשים צדיקים ויראי חטא למען ינקמו לשם שמים (תורת חסד ב, עמ' שכג).

נהר המשמש לעירוב שקפא בשבת: בד"כ הנהרות באירופה קופאים בחורף. נחלקו הפוסקים איך להתייחס לנהר בשעת קפאון, האם עדיין אפשר לסמוך על הדופן של הנהר כמחיצה של גובה עשרה טפחים כדי להחשיב את העיר כרשות היחיד או לא? לכו"ע, אם הנהר מתמלא באדמת סחף, וקרקעית הנהר מאבדת מעומק עשרה טפחים – המחיצה בטילה (משנ"ב או"ח שסג, קכא). באשר לנהר שקופא, יש אומרים שהנהר איבד ממחיצתו, וזה חמור יותר מסתם תבן שנמצא בנהר, שכן אין הקרח עתיד להינטל בשבת ויתירה מזאת, אין לסמוך על נהר כזה גם בשעה שאין בו קרח, שמא יעלה שרטון (ט"ז או"ח שסג, כ), ויש אומרים שמכיוון שזו מציאות עראית, אין זה מקובע בחפץ עצמו ולכן הקרח נחשב כמים גם בעת קפאון ואינו סותם את הנהר ואפשר לטלטל באותה עיר (שו"ת חת"ס או"ח פט).

הליכה בשבת במקום שיש בו חיישי תנועה להדלקת אור: מצוי הדבר שיש הרבה פנסים [במיוחד לד] שנדלקים על ידי חיישי תנועה, כאשר להולך לא נח בהדלקת האור או לא איכפת לו, רוב הפוסקים מיקלים מעיקר הדין ובמיוחד במקום הצורך משום פסיק רישיה דלא ניתא ליה בדרבנן, ועוד שהעובר אינו עושה פעולה בגוף הדבר, ועוד שלדעת הרשב"א פסיק רישיה כשעושה פעולה מותרת ומתכוון להיתר הרי זה מותר (שבט הלוי ט, טט). יש מחמירים ואוסרים לעבור דרך שם שאין זה גרמא ולא כלאחר יד אלא כמעשה בידיים (שלחן שלמה שבת ג שח, הע' לג).

הפסיק באמצע תפילת העמידה בגלל אזהרה: אדם שהתפלל תפילת העמידה ושמע אזהרה והפסיק כדי ללכת למקלט, לדעת השו"ע, כל הפסקה מאיזו שהיא סיבה, אם שהה זמן של כדי לגמור את כל התפילה [ולפי מה שלוקח לו באופן אישי להתפלל (שו"ע או"ח קד, ו)] צריך לחזור לראש תפילת שמונה עשרה, ואם לא חוזר לתחילת הברכה (שו"ע או"ח קד, ה). למנהג האשכנזים, אם ההפסקה היתה מחמת מפרע [כגון טירדת המחשבה או סתם מחשבה] או נמנום, אינו חוזר לתחילת התפילה, אלא לתחילת הברכה בה אחז, ואם ההפסקה היתה מחמת איסור להתפלל באותו מקום או בגלל סכנה [כמו במקרה האזהרה], אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש התפילה (פס"ת קד, יא).

מטרות העצמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים

חכמת נשים

בס"ד

אין אנחנו מספיקין

יש תקופות שבהן החיים מרגישים כמו גל גדול.

ואנחנו רק מנסות לא לטבוע.

ערב פסח,

ואין שגרה

יום ועוד יום חולף

ואנחנו עם כל הילדודס בבית, מוזעקים

מידי פעם

אנחנו נמצאות בחוסר וודאות

עבודה – קשה עכשיו, והפסח כמובן

מאיים יותר מאי פעם

אנחנו מנסות לנווט – לגשר – לפשר בין

זאטוטים שרבים

ובין מכשיר סלולרי קטן שאמור להספיק ל-

כל תכני הלמידה בכל הגילאים

ובסוף אנחנו מוצאות את עצמנו מסיימות

את היום והכוח

אבל לא מסיימות את המוטל עלינו

אין אנחנו מספיקין – אז מה עושים???

ימים גדולים מלאי ניסים

הצלה אחר הצלה –

נהרגים אויבים מבחוץ ובפנים

איומים קיומיים מעל ראשם של בני ישראל

מוסרים

ומאחורי כל הלחץ והשבתת השגרה

אנחנו רואים חסד ורחמים

ושוב

להודות - אין אנחנו מספיקין

איך אפשר להסתכל על אלו הימים

בצורה שנותנת כוח למרות האתגרים

ובמקום לקום ליום חדש ברוח נמוכה

לקום בכל הכוח

כמו אריה בשאגה.

שממנו מי לא יירא

וכל "אויביו" – מטלותיו, מטרותיו רובצים

ונכנעים לפניו.

אז מה יתן לנו את הכוח -

לראות את הטוב ולשמוח מבפנים

למרות כל הבלאגן שמסביב?

הרגע הזה – הוא הכוח

לראות את מה שיש

בלי לתכנן עתידות

להקדיש זמן לנוכחות אמיתית
ברגע הזה – בהקשבה אל תוכי
אל מה אני זקוקה עכשיו.

להקדיש פרק זמן קצר לשקט אל תוך עצמי
מה קורה בתוכי?

מה אני מרגישה? מה הגוף שלי מרגיש?

לעצום את העיניים, ולנשום להתבונן עם

תשומת לב לכל חלק בגוף.

כל מערכת מייצגת גם חלק בנפש,

אפשר לעשות את זה לפני השינה

או על הבוקר לפני היום הסואן

פשוט לחזור פנימה.

מה אני צריכה עכשיו?

להתבונן בתוכי מה הקולות שעולים? מה

חסר שם?

מה אני מבינה או מרגישה שנלקח ממני

כביכול?

מה אני צריכה כדי להרגיש טוב?

כדי להרגיש כאן, בנחת בעוצמה ובשלווה

...

וזה לא למרות מה שקורה אלא על אף,

מיד אחרי שהגעתי לתובנה היקרה הזו

של מה חסר לי – מה אני באמת זקוקה או

צריכה כעת

אני רוצה שנשאל את עצמנו שאלה אחת

שמובילה אותנו לעשיית טוב

איזה פעולה אחת קטנה ככל שתהיה

אני יכולה לעשות על מנת לספק לי את

הצורך שלי

או שעשייתה תצהיר כוונות שאני מחוייבת

לצרכים שלי

ותרגיע אותי מבפנים

וזה החלק של השקט הפנימי ...

וכעת נעבור לעשות פעולה

שהיא עושר גדול

והעשירים הגדולים ביותר – אין להם אותה

מעצמם

זו מתנה פשוטה כל כך

שאף אדם לא יכול לתת לנו.

רק בורא עולם:

הנשימה.

שאיפה. ונשיפה.

חיים.

להודות על כל נשימה

שום דבר לא ברור מאליו

ובמיוחד כשאנו רואים את הניסים הגדולים

איך כמויות של פצצות אימתניות

נורות על ראשנו

ואנחנו ניצולים –

ואין פרץ ואין יוצאת ואין צווחה ברחובותינו

טילי טילים של ניסים

כבימים ההם – כך בזמן הזה

להוקיר את החיים הללו הניתנים לנו

במתנה

ובהשגחה אינסופית

בהנהגה שכולה ניסים וכולה טוב

להרגיש איך אבא אוהב נושא אותנו על

כפיו

ואוהב מחבק ומלטף

וגם אותך – בדיוק כפי שאת עכשיו.

הוא לוחש לכל אחת מאיתנו – כמה

שאנחנו יקרות לו

כמה שאנחנו אוהבות

וזהו אנחנו לא צריכות יותר מזה

יותר מהאמונה שאבא אוהב אותנו

ומנהיג אותנו פה

כי כשיש לנו מנוחה בו

אנחנו ראויים לניסים מעל הטבע

ראויים לניסים גלויים

כי אין טבע לאהבה של אבא

ואין סוף למה שהוא רוצה לתת

ואנחנו כלי – שמכין את עצמו לקבל את כל

הטוב הזה

אמנם,

לא נתתי פה הרבה רק רגע של הקשבה

פנימית

רגע של להיות בשביל עצמך ולהכין את

הכלי שלך

כדי להיות בשביל כל מי שאת עוגן בשבילו

ספרי לי אם עשה לך טוב

או אם יש משהו שאת רוצה לשתף

מאחלת לך את כל הטוב שבעולם

שבת שלום ומבורך !!

ליאורה דהן – מנטורית מנטלית לאמהות

טלפון: 050-4103421

מייל: dahan.liora.co@gmail.com

מטרות העמותה

קמחא
דפסחא

לימוד
שירת
הבקשות
לילדים

בית
הוראה

לימוד
טעמי
המקרא

כולל
אברכים